

Sygn. akt II Ca 2091/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2023 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w następującym składzie:

Przewodnicząca sędzia Agnieszka Śliwa

po rozpoznaniu 17 kwietnia 2023 r. w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa G. R. i H. R.

przeciwko G. (...)z siedzibą w W.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym

na skutek apelacji wniesionej przez powodów

od wyroku Sądu Rejonowego w Kościanie

z 24 sierpnia 2022 r.

sygn. akt I C 566/20

1. prostuje zaskarżony wyrok w ten sposób, że w miejsce „o zapłatę” wpisuje „o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym”, a w jego punkcie I po słowach „oddala powództwo” wpisuje „główne i ewentualne”,
2. oddala apelację,
3. zasądza od każdego z powodów na rzecz pozwanego po 1.012,50 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Agnieszka Śliwa

UZASADNIENIE

Powodowie G. R. i H. R. wnieśli o uzgodnienie treści księgi wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w K. dla nieruchomości stanowiącej ich własność z rzeczywistym stanem prawnym poprzez wykreślenie z jej działu IV wpisu hipoteki umownej zwykłej (wpisanej pod numerem 2) na sumę 200.000 zł na rzecz G. (...) oraz wykreślenie wierzyciela hipotecznego w zakresie tejże hipoteki. Nadto powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym zostaną zasądzone do dnia zapłaty.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa i o zasądzenie od powodów zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł.

W toku procesu powodowie zmienili żądanie w ten sposób, że obok dotychczasowego (głównego) zgłosili żądanie ewentualne, domagając się na wypadek nieuwzględnienia żądania głównego, uzgodnienia treści księgi wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w K.z rzeczywistym stanem prawnym poprzez zmianę w dziale IV wpisu w ten sposób, że hipoteka umowna zwykła (wpisana pod numerem 2) na sumę 200.000 zł na rzecz G. (...) zostanie ograniczona do udziału H. R..

Wyrokiem z 24 sierpnia 2022 r. w sprawie I C 566/20 Sąd Rejonowy w Kościanie:

I. oddalił powództwo,

II. zasądził od powodów na rzecz pozwanego 5.417 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od uprawomocnienia się tego orzeczenia do dnia zapłaty.

Apelację od powyższego wyroku wywiedli powodowie zaskarżając go w całości.

Skarżący zarzucili:

1) sprzeczność istotnych ustaleń z zebrany materiał dowodowy polegającą na błędnym przyjęciu, że w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu wydanego 31 marca 2016 r. w sprawie IX GC 617/15 wskazano, że roszczenie jest przedawnione, podczas gdy w rzeczywistości nigdy nie sporządzono uzasadnienia tego orzeczenia, a co za tym idzie z orzeczenia tego wynika tylko, że powództwo zostało oddalone, ale nie wynika z jakich nastąpiło to przyczyn,

2) naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 365§1 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że w sprawie IX GC 617/15 Sądu Okręgowego w Poznaniu doszło do oddalenia roszczenia wierzyciela osobistego z uwagi na przedawnienie, co nie pozbawia wierzyciela możliwości wyegzekwowania należności w drodze egzekucji z nieruchomości jako wierzyciela hipotecznego, podczas gdy w rzeczywistości gdyby Sąd Okręgowy w Poznaniu uznał powództwo w sprawie IX GC 617/15 za zasadne, to nawet pomimo podniesionego przez G. R. (jako dłużnika osobistego i rzeczowego jednocześnie) zarzutu przedawnienia, w oparciu o obowiązujące przepisy prawa wydałby wyrok zasądający świadczenie z ograniczeniem odpowiedzialności na podstawie art. 319 k.p.c., wobec czego z całą pewnością podstawą oddalenia tego powództwa nie był fakt przedawnienia roszczenia banku, a co za tym idzie pozwany na obecnym etapie nie ma możliwości skierowania przeciwko G. R. pozwu o zapłatę należności objętej postępowaniem prowadzonym przed Sądem Okręgowym w Poznaniu pod sygnaturą akt IX GC 617/15,

3) naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 375§2 k.c. w zw. z art. 73 u.k.w.h. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji oddalenie powództwa w całości, podczas gdy wyrok wydany na korzyść jednego z dłużników solidarnych zwalnia współdłużników, jeżeli uwzględnia zarzuty, które są im wszystkim wspólne, a takim wyrokiem korzystnym jest w niniejszej sprawie wyrok oddalający powództwo wobec jednego z dłużników solidarnych; wobec czego, skoro zakres zarzutów możliwych do poniesienia przez dłużnika rzeczowego zawiera w sobie wszystkie zarzuty przysługujące dłużnikowi osobistemu, oddalenie powództwa wobec dłużnika osobistego będącego jednocześnie dłużnikiem rzeczowym zwalnia współdłużnika, a więc na skutek wyroku zapadłego na korzyść jednego z dłużników solidarnych – G. R., doszło do zwolnienia współdłużnika – H. R..

Mając na uwadze powyższe zarzuty, skarżący wnieśli o:

a) zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie I. poprzez:

- uzgodnienie treści księgi wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w K.z rzeczywistym stanem prawnym poprzez wykreślenie z jej działu IV wpisu hipoteki umownej zwykłej (wpisanej pod numerem 2) na sumę 200.000 zł na rzecz G. (...) oraz wykreślenie wierzyciela hipotecznego w zakresie tejże hipoteki,

a ewentualnie na wypadek nieuwzględnienia powyższego żądania

- uzgodnienie treści księgi wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w K. z rzeczywistym stanem prawnym poprzez zmianę w dziale IV wpisu w ten sposób, że hipoteka umowna zwykła (wpisana pod numerem 2) na sumę 200.000 zł na rzecz G. (...) zostanie ograniczona do udziału H. R.,

a w konsekwencji

b) zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie II. poprzez:

- zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki G. R. kosztów procesu w wysokości 6.400 zł, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 5.400 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym zostaną zasądzone, do dnia zapłaty,

- zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda H. R. kosztów procesu w wysokości 6.400 zł, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 5.400 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym zostaną zasądzone, do dnia zapłaty,

c) zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki G. R. kosztów procesu w postępowaniu odwoławczym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia wydania orzeczenia do dnia zapłaty,

d) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda H. R. kosztów procesu w postępowaniu odwoławczym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia wydania orzeczenia do dnia zapłaty.

W **odpowiedzi na apelację** pozwany wniósł o jej oddalenie i o zasądzenie od powodów kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy na podstawie art. 350§1 i 3 k.p.c. sprostował zaskarżony wyrok w ten sposób, że w określeniu przedmiotu sprawy w miejsce „o zapłatę” wpisał „o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym”. Nadto, mając na uwadze żądania zgłoszone w postępowaniu, jak i treść uzasadnienia wyroku, z którego jednoznacznie wynika, że Sąd Rejonowy oddalił zarówno żądanie główne, jak i ewentualne, Sąd Okręgowy sprostował zaskarżony wyrok w ten sposób, że w jego punkcie I po słowach „oddala powództwo” wpisał „główne i ewentualne”.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się bezzasadna.

Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne Sądu I instancji, za wyjątkiem stwierdzenia, że w uzasadnieniu wyroku z 31 marca 2016 r. wskazano, że roszczenie jest przedawnione. Słusznie zarzucili apelujący, że w sprawie IX GC 617/15 Sądu Okręgowego w Poznaniu nie sporządzono uzasadnienia wyroku z 31 marca 2016 r. Tym samym powyższe ustalenie jest błędne. Ostatecznie jednak uchybienie to nie miało wpływu na rozstrzygnięcie, które, choć z innych przyczyn niż wskazane w jego uzasadnieniu, odpowiada prawu.

Powodowie opierali w niniejszej sprawie swoje żądanie na tym, że wierzytelność zabezpieczona na rzecz pozwanego sporną hipoteką nie istnieje. W tym zakresie odwołali się do ww. wyroku z 31 marca 2016 r., którym Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie z powództwa Banku (...) S.A. z siedzibą w W. przeciwko G. R. o zapłatę należności głównej 475.715,85 zł z odsetkami, wynikającej z umowy o krótkoterminowy kredyt obrotowy z 19 stycznia 2001 r. (która to należność została zabezpieczona sporną hipoteką) uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z 13 września 2007 r. sygn. akt IX GNc 492/07 i powództwo oddalił. Zdaniem powodów oddalenie tego powództwa świadczy o tym, że powodowie nie mają już żadnych zobowiązań nie tylko wobec Banku (...) S.A., lecz również wobec pozwanego jako nabywcy tejże nieistniejącej wierzytelności. Ze stanowiskiem tym nie można się zgodzić.

Słusznie oczywiście wskazując apelujący, że skoro wyrok ten jest prawomocny, to zgodnie z art. 365 k.p.c. wiąże zarówno strony i sąd, który je wydał, jak i inne sądy, a przy tym zgodnie z art. 366 k.p.c. między tymi samymi stronami ma powagę rzeczy osądzonej co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia.

Jak słusznie jednak (odwołując się też do innych orzeczeń) zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z 4 listopada 2016 r. w sprawie I CSK 736/15, w orzecznictwie podkreśla się szczególne znaczenie uzasadnienia dla identyfikacji granic powagi rzeczy osądzonej i mocy wiążącej wyroku oddalającego powództwo, gdyż właśnie z uzasadnienia można wnioskować nie tylko o tym, czego powód żądał, ale i o przyczynach nieuwzględnienia jego żądania. Choć moc wiążąca wyroku dotyczy związania jego treścią, nie zaś uzasadnieniem, to na podstawie brzmienia samej tylko sentencji wyroku nie sposób jest zidentyfikować nie tylko stosunku prawnego, z którego wynikało rozstrzygnięte nim roszczenie, ale także wszystkich charakterystycznych dla niego aspektów, różniących go od innych stosunków tego samego rodzaju. Odwołanie się do samej sentencji wyroku zwykle nie wystarcza zatem do wyznaczenia granic powagi rzeczy osądzonej, jaką należy mu przypisać, i z tego samego powodu nie wystarcza też do określenia właściwej mu mocy wiążącej. W charakteryzowaniu obu tych aspektów prawomocności materialnej wyroku należy uwzględnić uzasadnienie wyroku, a jeśli uzasadnienie nie zostało sporządzone, to także dane o żądaniu powoda i stosunku pozwanego do tego żądania, jakie wynikają z akt sprawy dokumentujących przebieg postępowania. Zarówno powaga rzeczy osądzonej, jak i moc wiążąca muszą być bowiem powiązane z przedmiotem rozstrzygnięcia, gdyż odnoszą się do tego, o co strony się spierały i o czym rozstrzygnął sąd.

W niniejszej natomiast sprawie brak jest uzasadnienia wyroku z 31 marca 2016 r. wskazującego, z jakich przyczyn doszło do oddalenia powództwa pierwotnego wierzyciela, tj. Banku (...) S.A. wobec G. R. o zapłatę należności, która – co bezsporne – jest zabezpieczona sporną hipoteką.

Jest to o tyle istotne w niniejszej sprawie, że oddalenie powództwa może nastąpić nie tylko na skutek okoliczności, w wyniku których wierzytelność wygasła (jak spełnienie świadczenia), czy w wyniku których zobowiązany może uchylić się od jej zaspokojenia (jak przedawnienie), lecz również na skutek okoliczności, które w danych warunkach procesowych czynią roszczenie bezzasadnym, nie wykluczając jednak późniejszego skutecznego wytoczenia powództwa o to samo roszczenie czy to między tymi samymi stronami (tak np. w przypadku gdy roszczenie zostało oddalone w związku z brakiem jego wymagalności, jako przedwczesne, a następnie gdy nadeszła jego wymagalność wierzyciel ponownie dochodzi tego roszczenia wobec zobowiązanego) czy innymi stronami (wówczas gdy oddalenie powództwa nastąpiło na skutek braku legitymacji czynnej czy biernej, a następnie powództwo zostaje wytoczone między należycie legitymowanymi stronami).

Skoro brak jest uzasadnienia wyroku z 31 marca 2016 r., z którego wynikałaby podstawa oddalenia powództwa Banku (...) S.A. wobec G. R., to – jak wyjaśniono w cytowanym wyżej orzeczeniu Sądu Najwyższego – dla określenia granic powagi rzeczy osądzonej, jaką należy mu przypisać i właściwej mu mocy wiążącej, konieczne jest uwzględnienie danych wynikających z akt IX GC 617/15.

Z akt tych natomiast wynika, że pozew o zapłatę należności głównej 475.715,85 zł z odsetkami, wynikającej z umowy o krótkoterminowy kredyt obrotowy z 19 stycznia 2001 r. został złożony przez Bank (...) S.A. przeciwko G. R. 4 września 2007 r. Co prawda 13 września 2007 r. wydano w tej sprawie nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, jednak jego odpis wraz z odpisem pozwu z załącznikami, nie został skutecznie doręczony pozwanej G. R. aż do 16 marca 2015 r. (k. 77). 26 marca 2015 r. pozwana wniosła w terminie zarzuty od ww. nakazu i sprawę zarejestrowano pod sygnaturą IX GC 617/15. W zarzutach od nakazu zapłaty G. R. podniosła zarzuty: przedawnienia, błędnego naliczenia odsetek, braku wezwania do zapłaty, braku legitymacji czynnej Banku (...) S.A. z uwagi na cesję wierzytelności. Nie negowała braku uregulowania zobowiązania, przeciwnie, przyznała, że go nie spłaciła.

Przed skutecznym doręczeniem pozwanej odpisu pozwu, Bank (...) S.A. w dniu 2 września 2009 r. zbył na rzecz D. (...) wierzytelność objętą pozvem w sprawie IX GC 617/15.

Pismem złożonym 20 sierpnia 2015 r. D. (...) zgłosiło interwencję uboczną, jednak wobec nieuzupełnienia braków formalnych została ona zwrócona (k. 222). Następnie powód pismem z 8 stycznia 2016 r. wniósł na podstawie art. 84§1 k.p.c. o przyzwanie D. (...), jednak i to pismo zostało zwrócone wobec nieuzupełnienia jego braków (k. 276).

Na rozprawie 17 marca 2016 r. Sąd Okręgowy oddalił wnioski pozwanej o dowód z jej zeznań oraz z zeznań świadka H. R., a przeprowadził dowód z dokumentów w aktach k. 6-50 na okoliczność treści umowy łączącej strony i jej wykonywania, a nadto w aktach IX GCo 249/10 na okoliczność zbycia przez Bank (...) S.A. wierzytelności objętej pozwem. Rozprawa została zamknięta.

Z opisanego przebiegu postępowania w sprawie IX GC 617/15 należy wnioskować, że powództwo Banku (...) S.A. było niezasadne, a tym samym podlegało oddaleniu, z uwagi na brak legitymacji czynnej Banku (...) S.A. Po złożeniu pozwu, a przed doręczeniem pozwanej jego odpisu, Bank (...) S.A. zbył objętą pozwem wierzytelność na rzecz D. (...). Tym samym nie miał zastosowania art. 192 punkt 3) k.p.c. przewidujący tzw. podmiotową stabilizację postępowania. Przewiduje on bowiem, że zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy, jednak dopiero z chwilą doręczenia pozwu.

Z przepisu tego wynika, jak też słusznie zauważono w Komentarzu do Kodeksu postępowania cywilnego pod red. T. Szanciło (Tom I, Warszawa 2019), że zbycie rzeczy lub prawa objętych sporem nie wywoła skutku w postaci podmiotowej stabilizacji postępowania, jeżeli nastąpiło przed doręczeniem pozwanemu pozwu. W takiej sytuacji, osoba pozwana może podnieść zarzut braku legitymacji czynnej, powołując się na zbycie rzeczy lub prawa przed doręczeniem pozwu, a sąd oddali powództwo. Zbytec, z uwagi na brak podstaw do zastosowania art. 192 pkt 3) k.p.c. traci bowiem wówczas legitymację procesową, a kontynuowanie postępowania z udziałem nabywcy możliwe jest dopiero po dokonaniu przekształceń podmiotowych, regulowanych art. 194–198 k.p.c. (por. Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, pod red. prof. dr hab. Elwiry Marszałkowska-Krześ i dr hab. Izabelli Gil, 2023).

Należy przy tym podkreślić, że w sprawie IX GC 617/15 nie doszło do przekształceń podmiotowych, w szczególności nie złożono wniosku z art. 196§1 k.p.c. Funkcji takiej nie pełniło zgłoszenie się (i to nieskuteczne – wobec zwrotu interwencji) do sprawy D. (...) w charakterze interwenienta ubocznego, ani złożenie przez Bank (...) S.A. wniosku (zresztą również nieskutecznego wobec jego zwrotu) na podstawie art. 84 k.p.c., w wyniku którego D. (...) mogłoby wstąpić do procesu jedynie jako interwenient uboczny, a nie powód.

Skoro zatem oddalenie powództwa o zapłatę wierzytelności, zabezpieczonej sporną hipoteką, w sprawie między Bankiem (...) S.A. a G. R. miało uzasadnienie w braku legitymacji czynnej Banku (...) S.A. wobec zbycia wierzytelności przed doręczeniem G. R. odpisu pozwu, nie można mówić o jej wygaśnięciu i nieprzysługiwaniu pozwanemu w niniejszej sprawie G. (...) jako wierzycielowi hipotecznemu.

Powodowie G. R. i H. R., poza odwołaniem się do ww. wyroku z 31 marca 2016 r. nie przedstawili innych uzasadnionych przyczyn, ze względu na które wpis hipoteki w dziale IV kw (...) byłby niezgodny z rzeczywistym stanem prawnym.

W szczególności przedawnienie wierzytelności hipotecznej nie powoduje zwolnienia dłużnika rzeczowego (także dłużnika rzeczowego będącego jednocześnie dłużnikiem osobistym) od odpowiedzialności wobec wierzyciela hipotecznego, który nadal dysponuje uprawnieniem do uzyskania zaspokojenia wierzytelności głównej z nieruchomości obciążonej (art. 77 u.k.w.h.).

Sąd Rejonowy słusznie zatem, abstrahując od dalszych zarzutów apelacji, które stały się bezprzedmiotowe, oddalił zarówno powództwo główne, jak i ewentualne. Apelacja jako niezasadna została więc na podstawie art. 385 k.p.c. oddalona.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98§1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i art. 105§1 zd. 1 k.p.c. (mając na względzie, że jak wynika z apelacji powodowie nie pozostają w związku małżeńskim) oraz §5 pkt 8 w zw. z §2 pkt 6 w zw. z §10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców

prawnych (w II instancji jako 75% stawki minimalnej wobec reprezentowania pozwanego w tym postępowaniu przez nowego pełnomocnika k. 242, przy wypowiedzeniu pełnomocnictwa dotychczasowego k. 203).

Agnieszka Śliwa